

బడిదారి

0321/499

రచయిత :

కన్నూరి నరసింహమూర్తి

బంబారతి, పామఱ్ఱు, కృష్ణాజిల్లా

డిస్ట్రి బ్యూటర్స్ :

Phone : 530448

స్వాతి బుక్ డిస్ట్రి బ్యూటర్స్

23-8-4 ఆదిత్యవీధి,

సత్యనాథాయణపురం, విజయవాడ-11

బ డి దా రి

కస్తూరి నరసింహమూర్తి

ముద్రణ

అక్టోబర్ - 99,

పబ్లిషర్స్

శ్రీ మహాలక్ష్మి బుక్ కార్పొరేషన్

మ్యూజియం రోడ్, విజయవాడ - 520 002

Phone No. : (S) 433322, (R) 432750

బొమ్మలు - ముఖచిత్రం

బాలి

వెల : రు. 15/-

ముద్రణ

భావన ఆఫ్సెట్ ప్రింటర్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

చంద్రమౌళి పురం, విజయవాడ - 10

Ph. 481504, 479277

నా మాటలు

ఇది తెలుగుపిల్లలకు బడిదారి, వారు ఉచ్చాసంతో ఆడుతూ, పాడుతూ పయనించగల తిన్నని సరిక్రొత్త దారి.

ఈ దారిలో నాలుగేసి అక్షరాలు కూడబలుక్కొని, పొందికగా నాలుగేసి పదాలుగా రూపాలు తాల్చి, జట్టుకట్టి బాలబాలికలను ఊరించి, కవ్వించి నాలుగుస్తంభాలాట తాడిస్తాయి. రెండేసి పదబంధాలు జంటకవులవలె ఒకే భావాన్ని రసవత్తరంగా వ్యక్తపరుస్తాయి. దారిలో అక్కడక్కడా అందమైన పూలమొక్కల తాగా చిన్నచిన్న గేయాలు వాళ్ళను అలరిస్తాయి.

సూచనలు :- ఈ పుస్తకంలో ఉన్న ప్రతిగడిలోని మాటలనీ ముందు అడ్డంగా, పిదప నిలువుగా చాలాసార్లు నిదానంగా చదువుతూ పిల్లలకు వినిపించాలి. తరువాత పలుమార్లు వారిచేత అనిపించాలి. ఆ వెనుక పెక్కుతడవలు చదివించాలి. ఆ మీదట కొద్ది పర్యాయములు వ్రాయించాలి. రోజూ వారీ పాఠాన్ని వల్లెవేయించి ఒప్పగించుకోవటం గ్రుడ్డి చదువుకు దారితీసి పిల్లలకు చీరని హాని కలిగిస్తుంది.

ఉచ్చారణ :- 'గ, జ' లను ముక్కుతో అంటే 'జ, ఇ' లుగా పలుకుతాయి. క, చ, ట, త' వర్గాక్షరాల ముందు వచ్చే 'సున్న'ను వరుసగా 'జ, ఇ, ణ, న'లు గాను 'ప, ఫ, బ, భ, య, ర్, ల, వ, శ, ష, స, హ' ల ముందు 'సున్న'ను 'మ'గాను ఉచ్చరించాలి. 'చ, జ'ల ముందు 'సున్న'ను 'న'గా పలకాలి. నోటితో 'స, చే, జ్జి'లు ఒక్క చోటా. 'శ, చ, జ'లు వేరొక్క చోటా పలుకుతాయి. ఖ, ఘ, ఛ మొదలైన మహాప్రణాం ఉచ్చారణ క్ష, గ్ష, చ్ష ల ఉచ్చారణను పోలివుంటుంది. క్, గ్, చ్ ఇత్యాదులను తేల్చి పలకాలి. హకారమును ఒత్తి పలకాలి.

ద్విత్య చిహ్నాలలో ఎనిమిది మినహా మిగిలినవి తలకట్టను కోర్కొయిన హల్లులే. వాని నూతనకలపై ఒకేరకం ఒత్తిడిని కలిగిస్తాయి. పిల్లలు తేలికగా నేర్వగలిగినవి. కనుక అన్నింటిని ఒకే శీర్షిక క్రింద చేర్చబడినవి.

ఈ పుస్తక ప్రచురణలో సహకరించిన మిత్రులందరకూ, ముఖ్యంగా తమ అమూల్యమైన అభిప్రాయంతో దీనికి వన్నె, విలువ సమకూర్చిన పూజ్యశ్రీ జోశ్యుల. సూర్యనారాయణమూర్తి గారికి నా హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతాభి వందనములు. దీని అభివృద్ధికై విజ్ఞులు, సహృదయులు చేయు సూచనలను, సవరణలను వినముడనై స్వీకరించగలవాడను.

— కస్తూరి నరసింహమూర్తి

ఇదిగో ఇటు చూడండి

పిల్లలకు మాటలు రావాలి. వాటితో ఆటలు వాళ్ళకలవాటు కావాలి. ఆ మాటల ఆటలు పాటలకు బాటలను వెయ్యాలి. ఈ క్రమం పుట్టేపెరుగుతున్న పసికందులకు వరిసరమే నేర్పుతుంది. దానిని నక్రమం చేయటమే ఉపదేష్టల, ఉపద్రష్టల ఉపశ్రుతి కావాలి. అదే ఈ "బడిదారి"లో కనబడుతోంది.

బడి బుడుతల బాలభాను వనదగిన శ్రీ కస్తూరి నరసింహమూర్తి గారు ముందే "బడిమెట్లు" కట్టేపట్టి ఇప్పుడా మెట్లకు దారి చూపుతున్నారు. మనం కొంచెం ఓపిక పట్టితే - ఈ దారిని నడిచి మెళ్ళెక్కిన వారికి పైనేముందో కస్తూరివారే కనిపింపజేయబోతున్నారు. ఇంతకీ ఇదంతా ఒక మంచి ప్రణాళికాబద్ధమైన కార్యక్రమ మంటున్నాను.

ఈ చిన్ని పుస్తకం వన్నెకెక్కి చిన్నారుల తేటమాటలలో తేనెలారించే పద మధుకోశం కాగలదని ఆశిస్తున్నాను. మాటలు చక్కగా పలికేటట్టు పిల్లల్ని తీర్చిదిద్దటానికి గ్రంథకర్త చిత్తశుద్ధితో చేసిన పరిశ్రమ ఇందులో ప్రస్ఫుటమవు తోంది. ఇందుకు ఉపాధ్యాయుల సహకారం ఎంతో అవసరం. గ్రంథకర్త ఆంతర్యం గ్రహించి గురువులు బరువులెత్తకుండా బడిపిల్లలతో మెల్లమెల్లగా ఈ మాటలతో ఆటలాడుకోండని నా విన్నపం.

తెలుగులో దంత్యాలైన "చ, జ"ల కెంత ప్రాధాన్యముందో ఇందులో మాటలు చక్కగా బోధిస్తున్నాయి. 'చదువు, జోరి' మొదలైన మాటలు చక్కగా పలకాలా, వద్దా? చెప్పండి. ఇంక బడిదారిని బడి తెలుగు పలుకుల కులుకులు, వాటి లయలు విని అలవోకగా అనిపించండి అమ్మాయిల చేత, అబ్బాయిల చేత అవలీలగా

జోశ్యుల సూర్యనారాయణమూర్తి

అచ్చులు - 16

అ అ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ

ఎ ఏ ఐ ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨

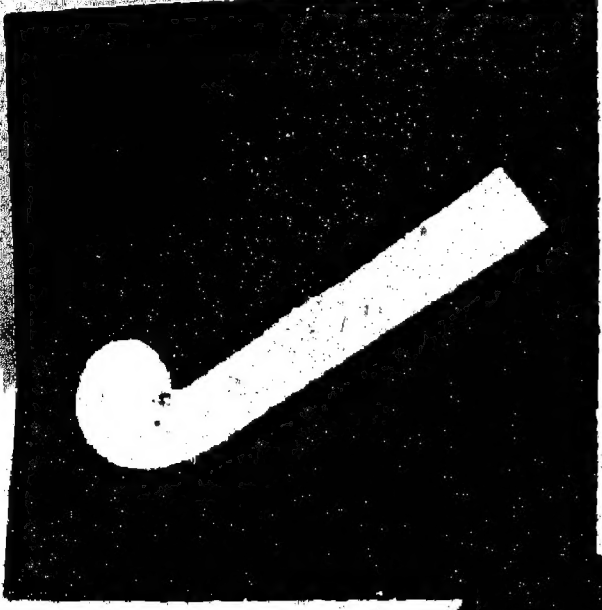
హల్లులు - 38

అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఉ	ఊ	ఋ	ౠ
ఎ	ఏ	ఐ	ఒ	ఓ	ఔ	ఋ	ౠ
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఉ	ఊ	ఋ	ౠ
ఎ	ఏ	ఐ	ఒ	ఓ	ఔ	ఋ	ౠ
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఉ	ఊ	ఋ	ౠ
ఎ	ఏ	ఐ	ఒ	ఓ	ఔ	ఋ	ౠ
అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఉ	ఊ	ఋ	ౠ
ఎ	ఏ	ఐ	ఒ	ఓ	ఔ	ఋ	ౠ

అ
ఆ
ఇ
ఈ
ఉ
ఊ
ఋ
ౠ
ఎ
ఏ
ఐ
ఒ
ఓ
ఔ
అం
అః

٠ ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩

తలకట్టు
దీర్ఘము
గుడి
గుడి దీర్ఘము
కొమ్ము
కొమ్ము దీర్ఘము
సుడి
సుడి దీర్ఘము
ఏత్వము
ఏత్వము
ఐత్వము
ఓత్వము
ఓత్వము
ఔత్వము
పూర్ణానుస్వారము
విసర్గము

అల - ఇల
అట - ఇట

ఆట - ఊట
ఆద - ఊద

అంగ - ఉంగ
అండ - ఉండ

ఈక - ఊక
ఈత - ఊత

ఆవ - ఏవ

ఆస - ఏస

ఈడ - ఏడ

ఈల - ఏల

ఊడ - ఓడ

ఊల - ఓల

ఐన - ఔన

ఐర - ఔర

ఒర - ఒట

అర - అట

ఎండ - కండ

ఎంత - కంత

గడ - జడ

గయ - జయ

అంచ - పంచ

చంచ - పంచ

జేమ - తమ

జేల - తల

నగ - పగ

నన - సన

బంక - వంక

బంద - వంద

కశ - రశ

కడ్డ - రడ్డ

అంత - సంత

అంజే - సంజే

పస - వస

పర - వర

గణ గణ

కళ కళ

ఈహ - ఊహ

ఈష - ఏష

తల గడ

వన, లత

రమ అండ

ఏల పగ

ఆల మంద

డిక మంట

అంబ నడక

ఎండ మలమల

గంట గణగణ

శంప తళతళ

తల కడ

మన జీత

కల కండ

ఏల వగ

భార ! వంద

చీవక వంట

హంస నడక

మండ గలగల

మంట కణకణ

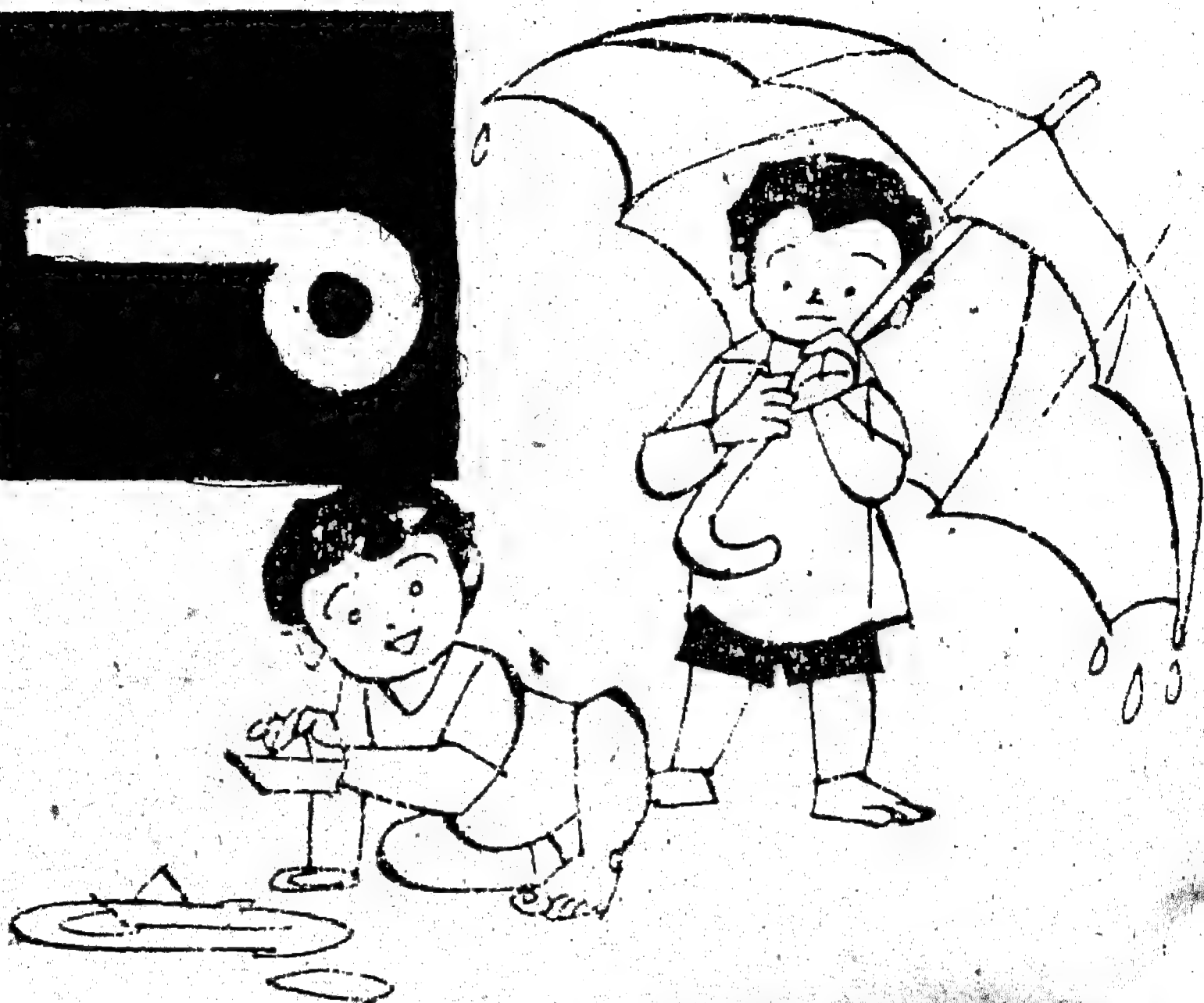
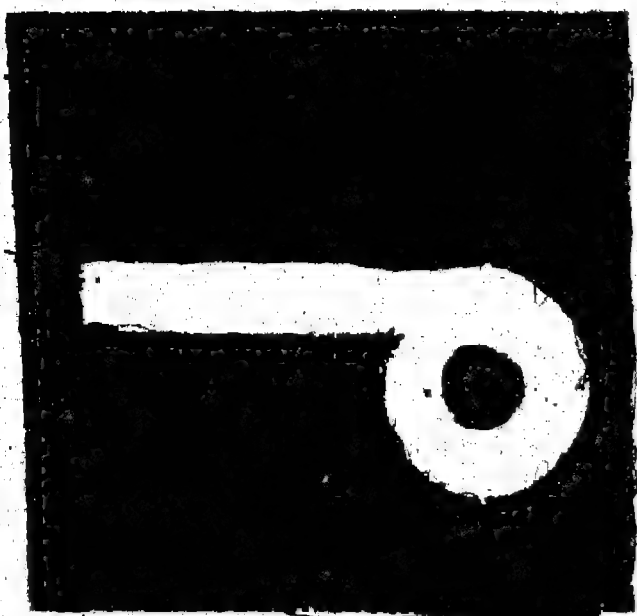
సంజీ కళకళ

బంతిపువ్వు నవ్వు

మల్లెపువ్వు నవ్వు

జోజిపువ్వు నవ్వు

సువ్వు కూడ నవ్వు

కాయ - వాయ

కాన - వాన

తార - దార

తాత - దాత

చాయ - పాయ

చాప - పాప

జాణ - రాణ

జామ - రామ

లాల - సాల
లాగ - సాగ

జోడ - ఆడ
జోవ - ఆవ

నావ - బావ
నార - బార

బాణా - రాణా
బాజా - రాజా

అటా - పాటా
అడా - పాడా

నయా - వయా
నగా - వగా

అహో - షహో
అరా - షరా

మూల - శాల
మూత - శాంత

బావ పాట
మూమ మూట
పాల కాయ
తాత దాబా
చంద మూమ
సంత జాగా
దగా కాటా
ఎండా, వానా
సాదా లంగా
బాకా బాజా
ఉషా బాల
సంగ రాణా
కండా తండా
నయన తార

ఈల పాట
మూయ మూట
పాప హేయ
పాత దాబా
వంగ జోమ
ఎంత దాకా
అణా నాటా
ఎండా, నానా
అదా కాదా
అహా అహా
సదా బాల
మహా రాణా
అండా దండా
బాల తార

కంకి - చంకి
కంది - చంది

బండి - దండి
బంతి - దంతి

కటి - తటి
కరి - తరి

కలి - కలి
కలి - కలి

మతి - గతి
మణి - గణి

అది - మది
అహి - మహి

అని - చని

అలి - చలి

గమి - తమి

గడి - తడి

నరి - మరి

గసి - మసి

శని - కని

శని - కని

కాకి - బాకి

కాడి - బాడి

రంగి - రాగి

రంగి - రాగి

ఆజి - వాజి

ఆది - వాది

సాటి - వాటి

సామి - వామి

రాణి - వాణి
రాయి - వాయి

దాలి - వాలి
దారి - వారి

పాడి - వాడి
పాపి - వాపి

కంచి - కాంచి
కంతి - కాంతి

కాలి - పాలి
కారి - పారి

జిగి విగి
జిలి విలి

విరి - సిరి

విడి - సిడి

మన దారి

చిర కారి

మంగ పతి

ఇంట బడి

జోలి మాట

కాని పని

పది మంది

పసి బాట

నింగి శని

పాహి పాహి

బడి దారి

హిత కారి

మంద మతి

గంట సడి

లాలి పాట

కాలి శని

పని ఉంది

మణి మాల

రాణి నిసి

రంగశాయి

చీమ - సీమ
చీల - సీల

బీట - మీట
బీద - మీద

పీట - తీట
పీత - తీత

అదీ - ఇదీ
అవీ - ఇవీ

బంగీ - అంగీ
బండీ - అండీ

చలి - గిలి
చాలి - గిలి

వాణీ - రాణీ
వాయీ - రాయీ

టీక - టీకా
హీన - హీరా

రాజీ - మాజీ
బాగీ - జాగీ

మరీ మరీ
వినీ వినీ

వానా వానా వెల్లిపో!
వేళా పాళా లేదా, పో!
వస్తే రాత్రికి వచ్చి పో!
ఆడేటప్పుడు వద్దు, పో!

సీత చీర

బీద తిండి

మాతా వాణీ

మీరా పాట

లీల సీసా

చూడీ తిపి

మన నీతి

ACLU. 25 7 29
మాట బాక్టీ

కాళీ పతి 494. 8138
NAR కాళీ పతి

జీరీ చీర

చీమ తిండి

వీణా పాణీ

హీరా ఆట

నీలి సీసా

జూడీ తిపి

జన రీతి

బీట్ బాక్టీ

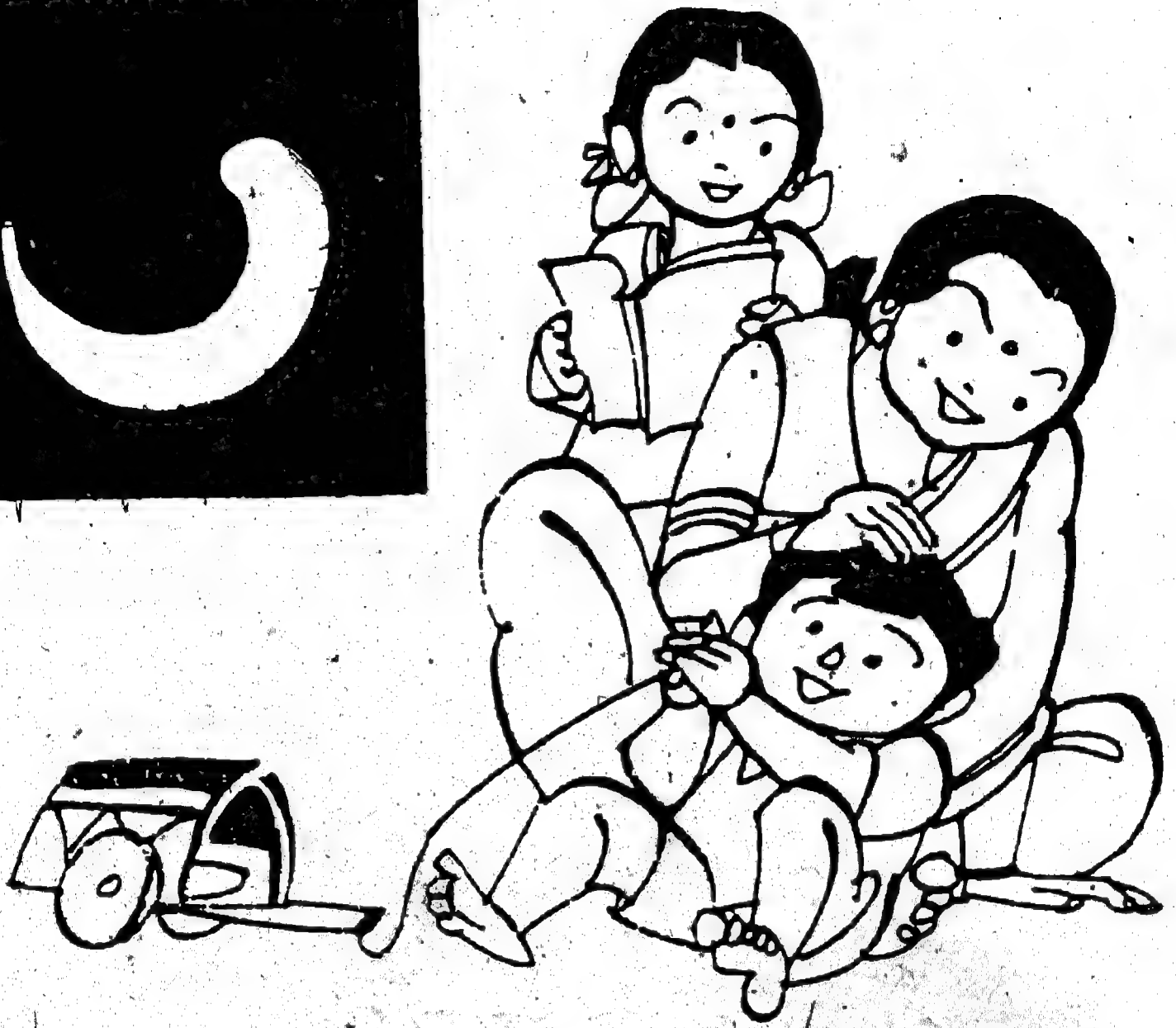
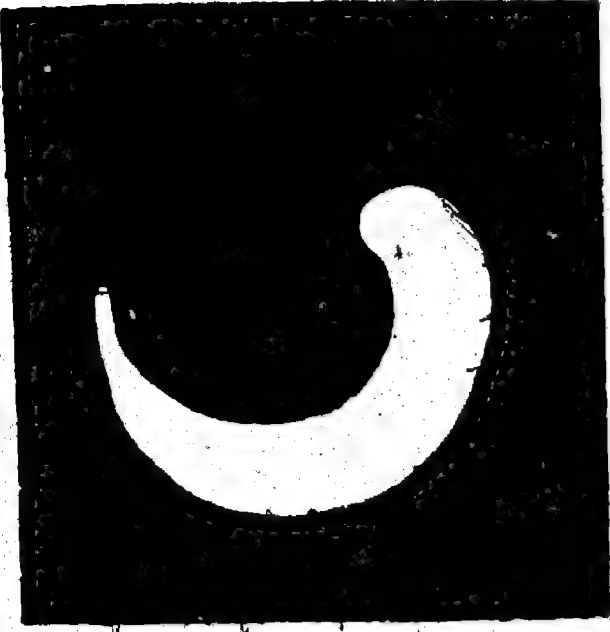
15-00

చూడ చక్కని రాజ్

చుక్కలకు రారాజ్

అడుగడుగో రేరాజ్

ఆతడే నెలరాజ్

ఆకు - ఏకు
ఆరు - ఏరు

డాగు - బాగు
డాబు - బాబు

నాదు - నాదు
నాదు - నాదు

గాజో - రాజో
గాటు - రాటు

జోము - నాము
జోను - నాను

కాసు - దాసు
కాచు - దాచు

పాతు - బాతు
పాము - బాము

తాపు - వాపు
తాలు - వాలు

కాయు - పాయు
కావు - పావు

మంచు - వంచు
మండు - వండు

అంటు - గంటు
అంతు - గంతు

కంగు - మంగు
కందు - మందు

దిందు - నిందు

దింపు - నింపు

కీలు - వీలు

కీదు - వీదు

వీపు - తీపు

వీరు - తీరు

కుంట - గుంట

కుండ - గుండ

కుహా కుహా

అను అను

తాళు తాళు

చాలు చాలు

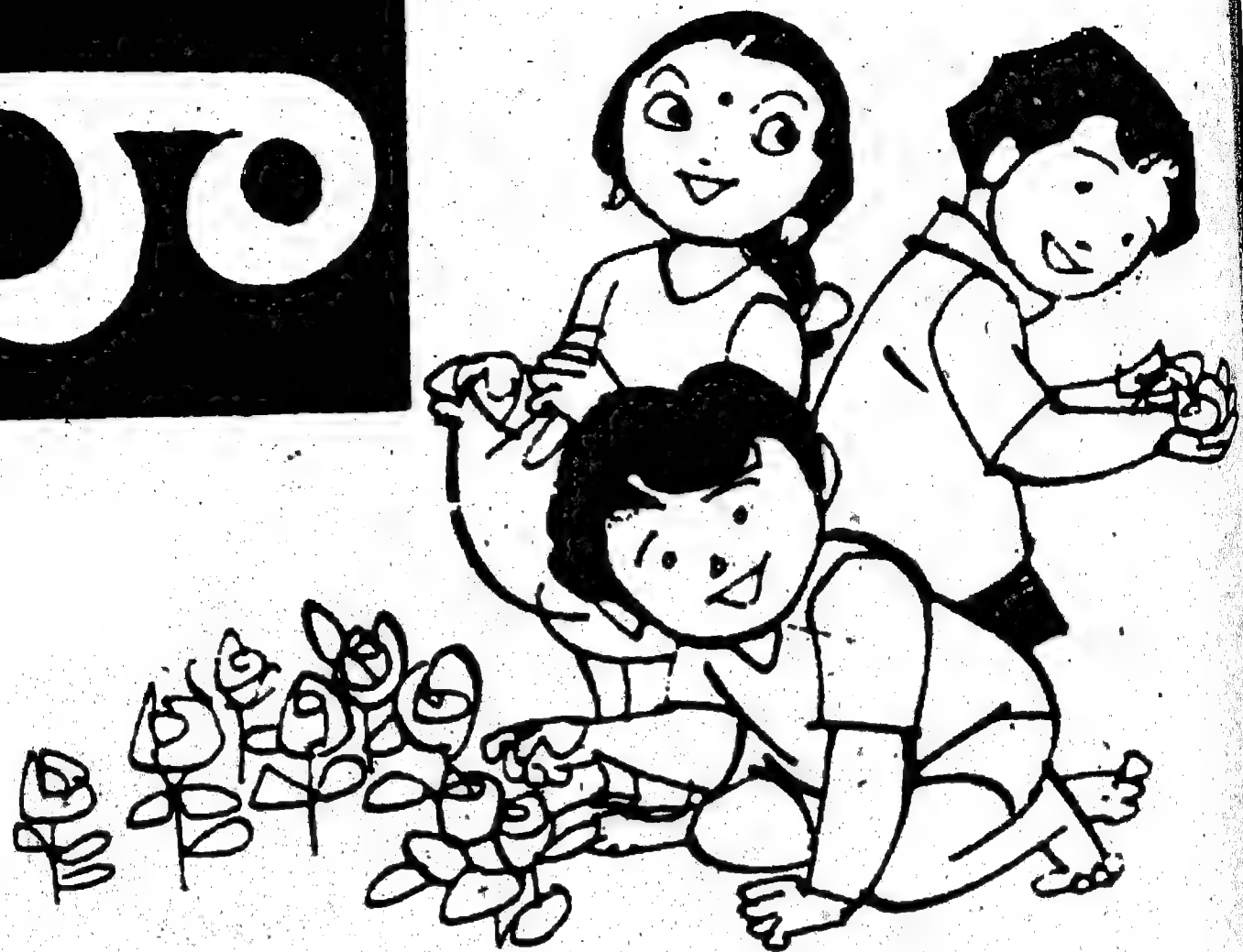
శుచి - రుచి

శుని - ముని

పసుల సంత
బావి నీరు
అప వాద
తడ బాటు
వరి సాగు
నిండు శశి
కులసతి
కురుల ముడి
వంగ పండు
తులువ పలుకు
మనసు శుచి

పాల పుంత
వాడి తీరు
తల నాదు
నగు బాటు
పని జోగు
పండు నిసి
గుణవతి
విరుల గుడి
రంగు తుండు
విషము చిలుకు
మాట రుచి

మొగ్గ విచ్చితే
అది పువ్వు;
మొగము విచ్చితే
అది వర్ష.

కూన - గూన
కూడ - గూడ

పూత - మూత
పూట - మూట

దూత - డూత
దూడ - డూడ

బూచి - సూచి
బూది - సూది

కూడు - చూడు
కూరు - చూరు

జోరు - నూరు
జోలు - నూలు

తూచే - పూచే
తూడు - పూడు

తీరూ వారూ
తీపూ వాపూ

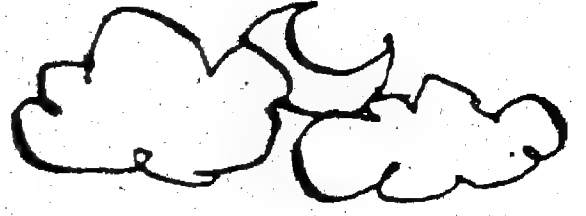
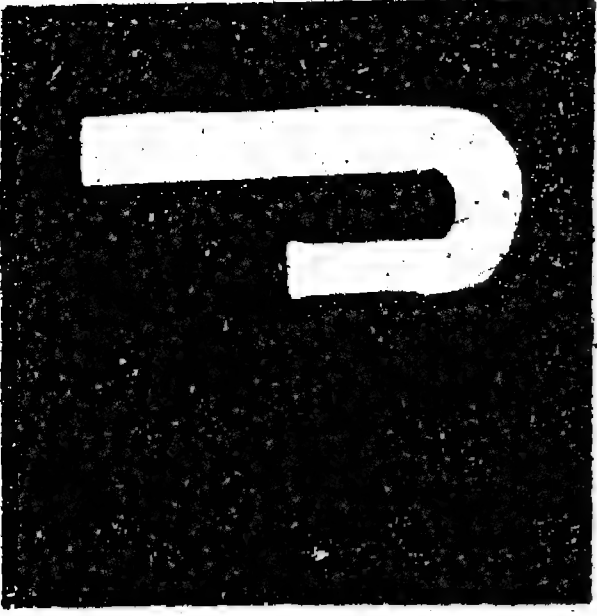
పూయూ కాయూ
లావూ తావూ

హోహో హూహూ
బాకా తూతూ

సూది వెంట దారం
రోజు వెంట వారం
కాలి వెంట దూరం
చదువు వెంట సారం

కూటి మాట
సూది మందు
గాలి బూర
పాడు చూపు
రాజ దూత
నూతి నూతి
ఆటూ ఓటూ
వాలూ జోలూ
ఆవూ దూడా
బాగూ ఓగూ
తూతూ రాజా
ఆరూ మూడూ
వాపూ కాపూ

పూట పూట
గూడ కందు
సాగు మూర
వాడి తూపు
రాని మూత
మూగ దూతి
చేటూ మాటూ
వీటూ చేటూ
పూవూ పిందూ
ఆగూ సాగూ
తూతూ బాజా
పాడూ ఓడూ
మందూ మాకూ

కంచె - మంచె

కండె - మండె

నెల - వెల

నెర - వెర

సాలె - ఏలె

సాగె - ఏగె

బెండ - ఎండ

బెందు - ఎందు

పెంచు - తెంచు
పెంపు - తెంపు

అంకె - వంకె
అంచె - వంచె

కంటె - గంటె
ఈంటె - ఒంటె

ఆరె - సారె
గారె - బూరె

ఆమె - ఈమె
ఆపె - ఈపె

తెగ - సెగ
తెల - సెల

అదె - ఇదె
అవె - ఇవె

ముంజె - పూజె
ముంచె - పూచె

చీర చెంగు

నెల వంక

బెదరు గుండె

చెద పురుగు

వెలగ పండు

వెండి తెర

గారె, బూరె

అరటి గెల

ఒంటె మెడ

అందె పలుకు

పెంకె మనసు

ఉరడవలె

పూవు పూసె

జెండా రంగులు

కెంపు రంగు

నెల కింక

బెండు కండె

చెడ తరుగు

విరుల చెండు

వెలుగు పెర

వారె ! వారె !

చీవుక వెల

ఒంపు మెడ

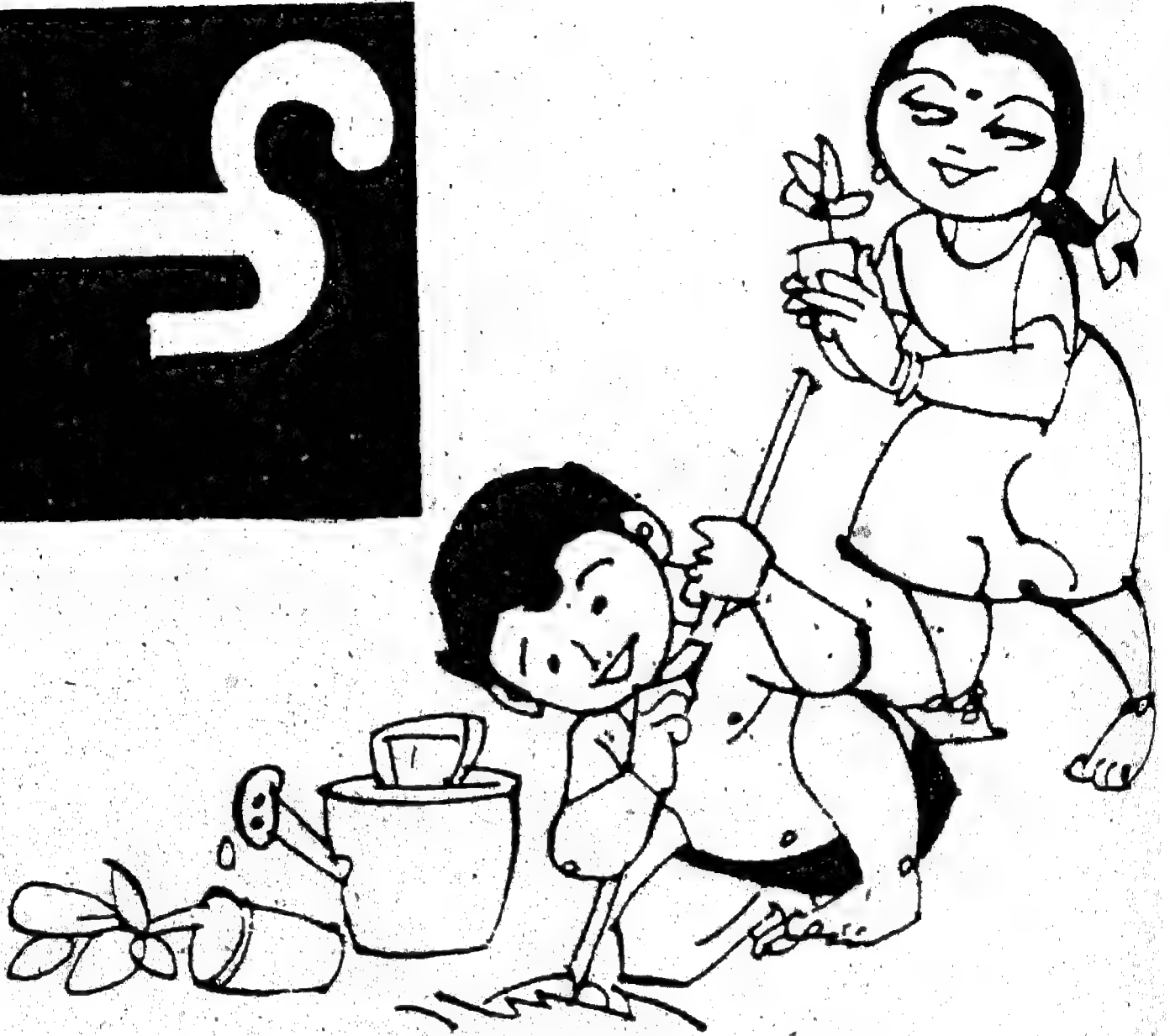
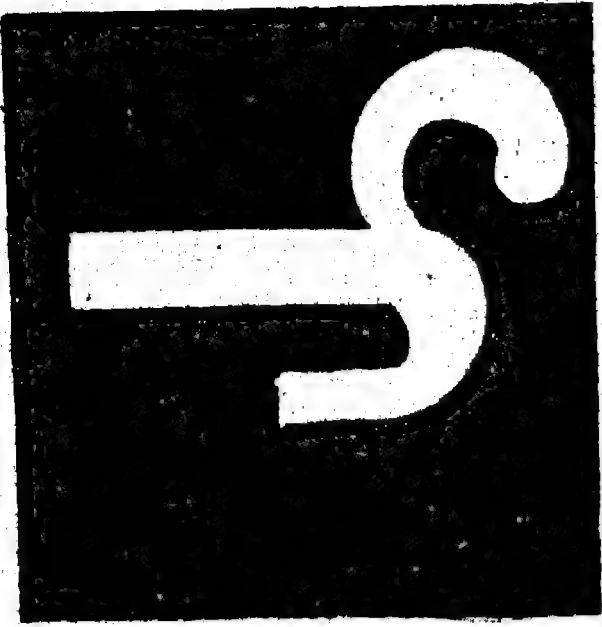
సందె కులుకు

మాట పెళుసు

వండవలె

కాయ కాసె

రెండా ? మూడా ?

పాద - పాద
పా - పా

పాక - పాక
పాట - పాట

పాత - పాత
పాద - పాద

పాత - పాత
పాట - పాట

తోట - బోట

తోప - బోప

గోడి - మోడి

గోలి - మోలి

రోగు - బోగు

రోచు - బోచు

చోను - మోను

చోపు - మోపు

బోను - పోను

బోదు - పోదు

కోరు - తోరు

కోలు - తోలు

దోకు - రోకు

దోవు - రోవు

బోల - హోల

బోడ - హోడ

దేగ - తేగ

దోరా - తోరా

చేదు చేడ

తేమ నేల

తేటి శుచి

తేడే ఈడూ

తింటే తిను

తేడవాయే

చూడమంటే

చేడ చేడ

తేత చేపు

చేడి నేయి

చేరేదు విందు

తేకు - ఏకు

తేపు - ఏపు

రేపు రేపే

పేద నేల

తేనె రుచి

పాడే ఈడూ

తింటే తిను

పాడవాయే

చూడవాయే

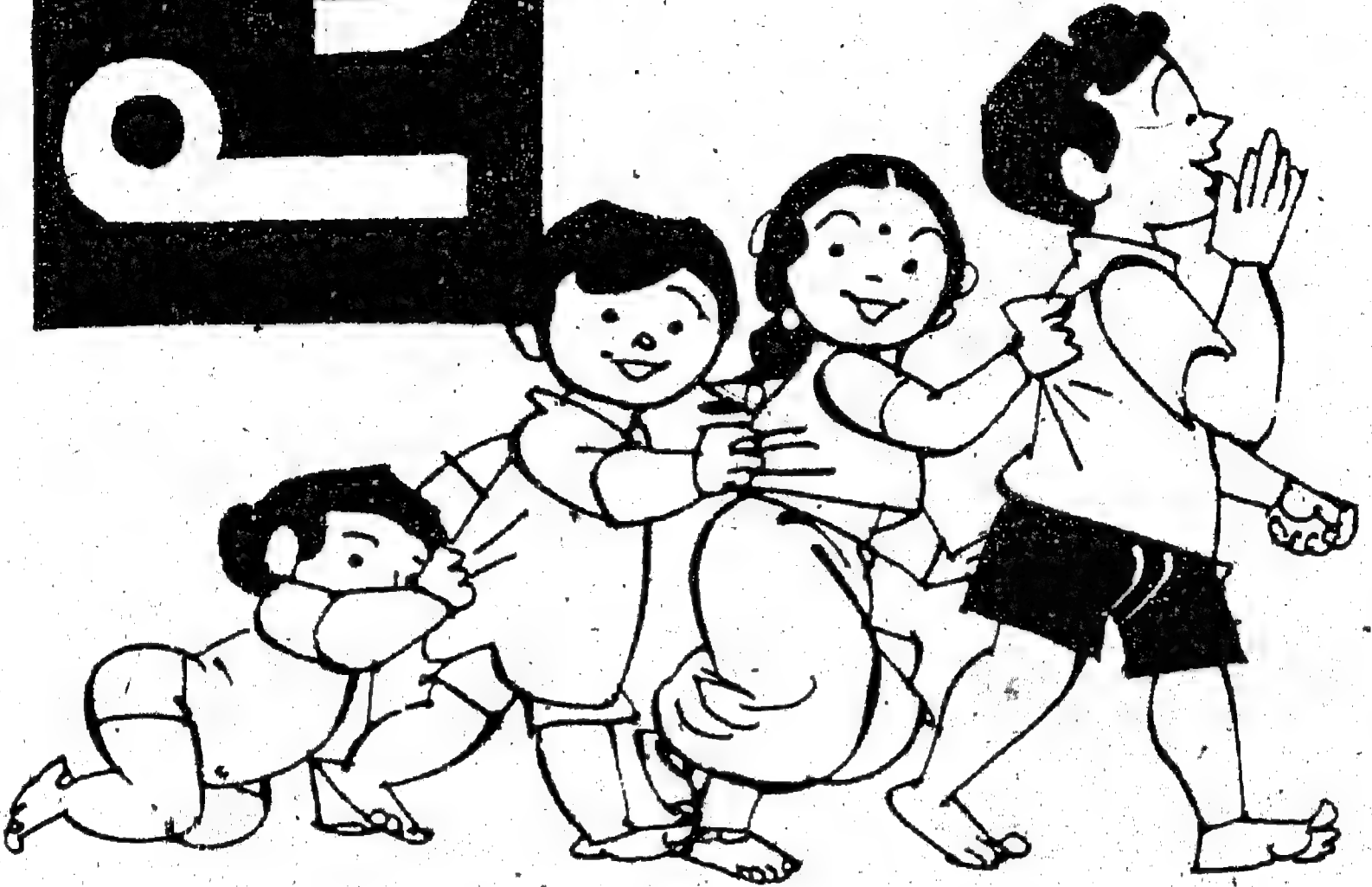
జేజే జేజే

ఎంత సేపు

కాలు చేయి

నేలకే ముందు

ప

పక్ష - పక్ష
పైట - పైన

చెన్నా - చెన్ను
తెలా - తెలు

మేదా - మేకా
బేట - బేలు

రైతు - రైలు
ఘోష - ఘోరు

వెరి - వెపు
తెరు - ట్టెరు

పెగ - పెమ్మ
గెరు - జెలు

జన వెరి
పెర గాలి
రెలు ట్టె
ఆరు బెట
రెతు గతి
టెసి మాత
హెమ వతి
మాటకు మెనా

మన వెరి
పెడి గాలి
మెలు దాక
బారు పెట
దెవ గతి
టె మార
జెవ మతి
ఆటకు చెనా

నీవే నీవై

పూవై, పిందై

రైలు నాపు

మైదు నడక

పదవి కైపు

నేనే నీవై

కాయై, పందై

సైగ ఎరుపు

జైలు పడక

మదము వైపు

అమ్మ రావో

కన్నమ్మ రావో

చుక్క రావో

రేచుక్క రావో

మల్లె రావో

సిరిమల్లె రావో

బంతి రావో

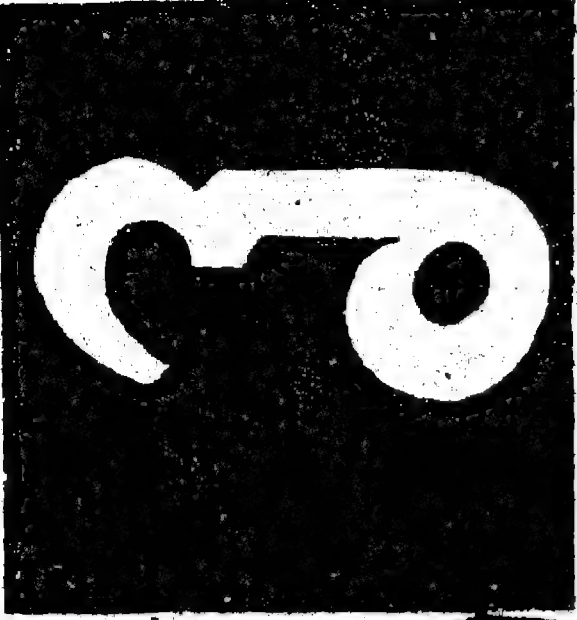
పూబంతి రావో

పాప రావో

కనుపాప రావో

రాణి రావో

మహారాణి రావో

తొన - దొన

తొర - దొర

పోద - సోద

పోర - సోర

తొగ - మొగ

తొన - మొన

నొగ - పొగ

నొంచు - పొంచు

కొంప - రొంప

కొండి - రొండి

జోట జోట

లోట లోట

కొంకు - బొంకు

కొంగు - బొంగు

ఒంపు - టొంపు

సొంపు - జోంపు

కొంగ - గొంగ

చొంగ - దొంగ

పొంత - బొంత

కొంత - హొంత

అక్కయ్య కోసేవి

మల్లె మొగ్గలు

బావయ్య పోసేవి

పిల్లి మొగ్గలు

సూది కొన
తాటి బొండు
తడి కొంప
పాడు సాద
నీట కొంగ
దొండ పాదు
పనస తొన
దొంగ పొరుగు

వాడి మొన
దాటి పొండు
వడి రొంప
గాలి రొద
వేట దొంగ
మొండి పాదు
పైన సాన
గొంతు అరుగు

రామ చిలుక

పలుకు లందం

రాజ హంస

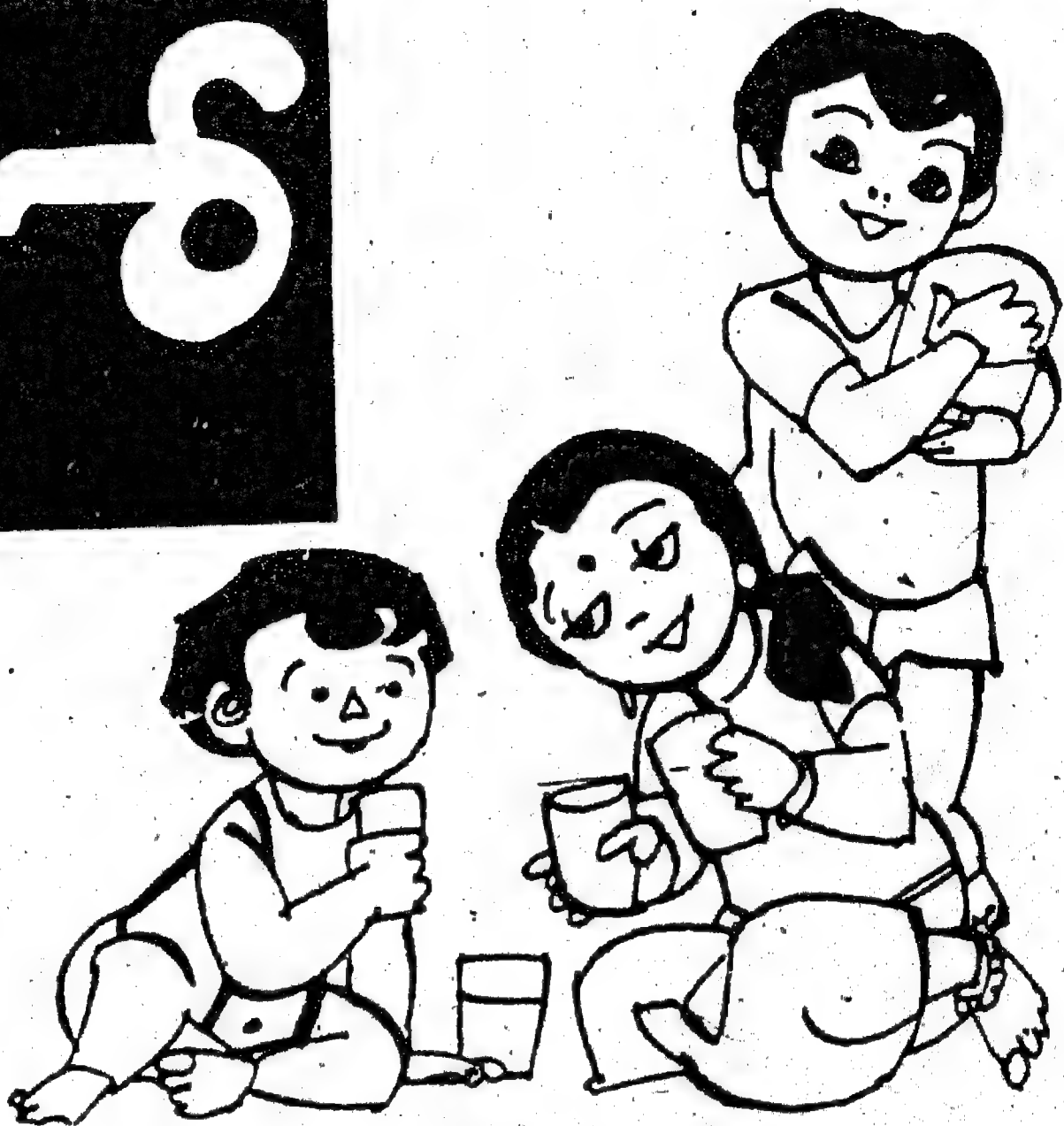
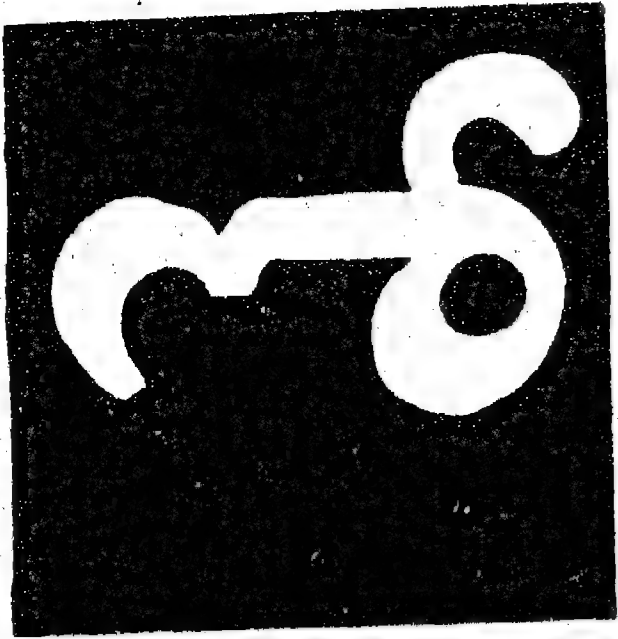
నడక లందం

పోతు నెమలి

నటన లందం

మంచిమనిషి

గుణము లందం

కొక - కొక
కొల - కొల

కొన - కొన
కొల - కొల

కొక - కొక
కొక - కొక

కొయ - కొయ
కొర - కొర

మోత - హోత
మోర - హోర

గోము - నోము
గోరు - నోరు

పోతు - లోతు
పోపు - లోపు

తోచు - దోచు
తోపు - దోపు

మోజు - రోజు
మోయు - రోయు

గోగు - జోగు
గోడు - జోడు

టోటు - మోటు
టోపు - మోపు

టోకు - దోకు
టోలీ - దోలీ

ఏదో ఏదో
ఏవో ఏవో

పోకు - మోకు
యోగి - యోష

ఈదు జోదు
ఇంట పోరు
డిగు డోల
పాదు గోము
మూగ నోము
పాప నోరు
డోలు విలువ
సోగ కనులు
కాడి మోకు
తోట బావి
అటు పోటు

తోదు తోదు
వెంట హోరు
సాగు జోల
మాదు మోము
మోడి జోము
పాలు కోరు
తోలు చేలువ
జోదు గనులు
కదప బోకు
మోట బావి
అలల గోటు

కోడి కూత
నిలువు దోపు
అదో ఇదో
నోటు కోసం

జోరు మోత
గడువు లోపు
అటో ఇటో
ఎంత మోసం

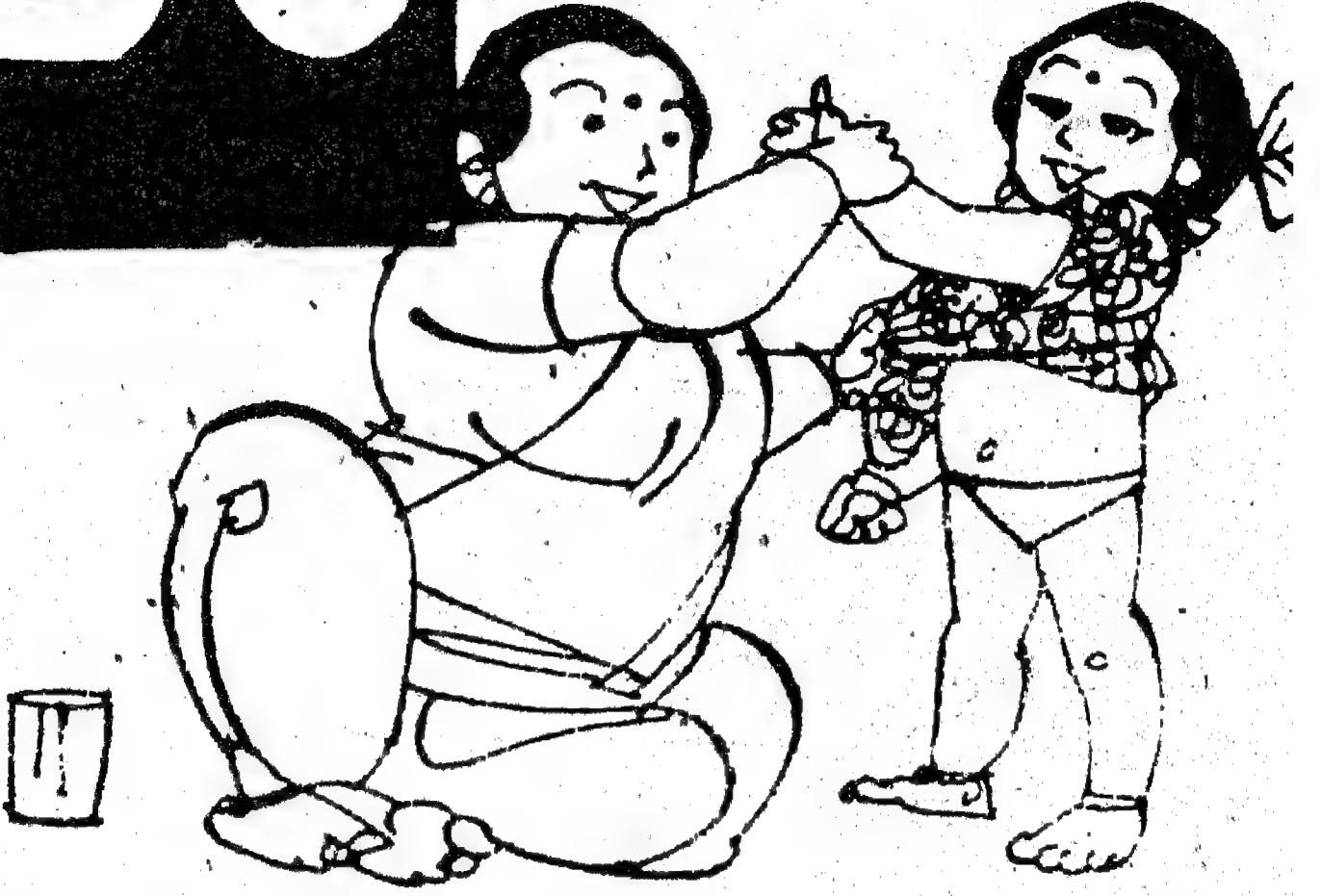
తొలి కోడి, మలి కోడి
మేల్కొల్పి జోడి.

తొలి ప్రొద్దు, మలి ప్రొద్దు
వెలుగు లవి ముద్దు.

తొలి పలుకు, మలి పలుకు
తేనియల చిలుకు.

తొలి పంట, మలిపంట
చాలు ఇంటింట.

కా

కాను - గాను
టాను - పాను

గారి - మారి
శారి - సారి

తాదు - దాదు
గాదు - చాదు

కాలు - గాలు
దాలు - రాలు

బిజ్జీ - బిజ్జీ
లాజ్జీ - లాజ్జీ

జ్జోలి - మ్జోలి
హ్జారా - బ్జారా

బావా బావా
చాచా నానా

దొడ వాపు
పొత నొక
కొలు చేలు
జటా మూని
దొడు సొరు
సతి గారి
ఏనుగు హోదా

తొడు క్కాపు
కొరు చ్చొక
చొడు తేలు
సదా మూని
రాటు కోరు
హరి శారి
రాతుకు హోదా

మహాప్రాణాలు

శాఖి - శిఖి

శాఖి - శిఖి

మఘ - వైఘ

నిఘా - ఘోష

ఛవి - వాంఛ

ఛాయ - ఛాఛా

శుంఠ - ముఠా

ఠారు - ఠీవి

ఝంఝ - ఝరి

ఘణి - ఘలి

కథ - గాథ

రథి - పథి

ఊఢ - వోఢ

ధాక - రూఢి

సభ - శోభ

భామ - భూమి

ధర - ధని

ధార - ధీర

ధన రాశి

గాన సభ

మన రంధి

జన ఘోష

మేఘ మూల

భరత భూమి

ఫల రాశి

దాన శోభ

ధన రంధి

శిఖి భాష

అంబు ధార

వీర భూమి

ఛాయా సతి

బాధా మతి

దేశ భాష

దేవ భాష

శశి ఫల

సఖి హేల

మామ పంపెనూ

మామిడి పండ్లు

ఎంతో తియ్యని

ఎనిమిది పండ్లు

అన్నకు ఒకటీ,

అక్కకు ఒకటీ,

నాన్నకు ఒకటీ

నాకూ ఒక్కటీ

చెల్లికి రెండూ

అమ్మకు రెండూ.

ద్విత్యాలు

మొక్క - ముక్క

మొగ్గ - ముగ్గ

గచ్చ - పచ్చ

గడ్డ - పడ్డ

బొజ్జ - బొజ్జ

బొజ్జ - బొజ్జ

తిట్ట - ముట్ట

తివ్వ - మువ్వ

తిమ్మ - దుమ్మ

తిమ్మ - దుమ్మ

బియ్య - వయ్య

బియ్య - వయ్య

అప్ప - రెప్ప

అబ్బ - రెబ్బ

అమ్మ - కొమ్మ

అయ్య - కొయ్య

తెప్ప - తప్ప

తెక్క - తక్క

చక్కి - పక్కి

చట్టి - పట్టి

పచ్చి - చిచ్చి

పల్లి - చిల్లి

కత్తి - నత్తి

కమ్మి - నమ్మి

గట్టి - మట్టి

గడ్డి - మడ్డి

కొరి - ఎరి

కొన్ని - ఎన్ని

పిప్పి - బొప్పి

పిల్లి - బొల్లి

అడ్డొ - కడ్డొ

అర్దు - కర్దు

ఉక్కు - ముక్కు

ఉగ్గు - ముగ్గు

కచ్చు - పచ్చు

కప్పు - పప్పు

చణ్ణ - నుణ్ణ

చట్టు - నుట్టు

బిట్టి - గొట్టి

బెల్ల - మెల్ల

అడ్డ - సాడ్డ

అమ్మ - సోమ్మ

వన్నె - చిన్నె

తమ్మ - సమ్మ

అబ్బి - గొబ్బి

అగ్గి - గొగ్గి

నవ్వు - పువ్వు

కస్సు - బుస్సు

అచ్చు - ఉచ్చు

అప్పు - ఉప్పు

నిడ్డ - ఓడ్డ

నిడ్డె - మిడ్డె

పొత్తు - మత్తు

పొన్ను - మన్ను

తుట్టె - ముట్టె

కుప్పె - మొప్పె

మబ్బు - జబ్బు

మల్లు - జల్లు

దేగ ముక్కు

మంచి పజ్జ

ఆవు నెయ్యి

ఊదు వత్తి

తెల్ల పిల్లి

చిట్టి అయ్య

అవ్వ ఆట

తేనె బొట్టు

నత్త గుల్ల

పెద్ద రెమ్మ

తాత సుద్దు

తప్పు ముప్పు

చిన్న మిద్దె

వాడి ఉక్కు

పూల పజ్జ

అడిగి వెయ్యి

పూల గుత్తి

పిల్ల తల్లి

వట్టి కొయ్య

గవ్వ లాట

తేటి పట్టు

ఉత్త డొల్ల

చిన్న కొమ్మ

దాట వద్దు

విప్పి చెప్పు

పెద్ద అద్దె

ఒంటి కొవ్వు

మన పల్లెలు

పాల బుగ్గలు

చిలిపి బుజ్జి

అక్కకు సిగ్గు

రెక్క ఆడు

మెప్పు, దెప్పు

పంది కొక్కు

పువ్వు పువ్వే

కాలు దువ్వు

మన ముల్లెలు

పూల మొగ్గలు

మిరప బజ్జి

బావకు దగ్గు

డొక్క పూడు

ఉప్పు, నిప్పు

పగలు నక్కు

నవ్వు నవ్వే

చెందు చేరి

కులుకుతుంది

మల్లెపువ్వు

జడను దూరి

నవ్వుతుంది

కొంటే నవ్వు.

ఋషి - కృషి
ఋణి - సృణి

వృతి - హృతి
వృథ - పృథ

కృతము - ఘృతము
వృతము - భృతము

బృందము - వృంతము
భృంగము - శృంగము

గృహ రాణి

మృదు పాణి

వారికి ఋణము

వీరికి తృణము

భృంగ నాదము

బృంద గానము

బంగారమే భృంగారము

ఆడువారికి శృంగారము

కాలిందమ్మా అవ్వాయి

తకాలిందమ్మా అమ్మాయి

ఎగిరిందమ్మా అవ్వాయి

ఏడ్చిందమ్మా అమ్మాయి

పేలిందమ్మా అవ్వాయి

బెదరిందమ్మా అమ్మాయి

వెలిగిందమ్మా అవ్వాయి

కులికిందమ్మా అమ్మాయి

అర్థములు

అంగీ - చోక్కా

అంచ - హంస

అంచె - టపా

అంజీ - అదుగు

అసి - యుద్ధము

అర - అట

అట్టు - మెడ

అలి - తుమ్మెద

అహి - పాము

ఆజి - యుద్ధము

ఆద - విచారము

ఆరె - చెప్పులు కుట్టే సూది

ఇల - భూమి

ఈగి - దానము

ఈవి - దానము

ఈష - నాగటి కొయ్య

ఈహ - కోరిక

ఊధ - భార్య

ఊత - ఆధారము

ఊద - వాపు

ఊరి - నక్కకూత

ఋణి - అప్పుచేసినవాడు

ఎడ - చోటు

ఎద - హృదయము

ఎల - లేత

ఏవ - అసహ్యము

ఏష - కోరిక

ఐర - కళ్ళమసక

ఒజ్జ - గురువు

ఒడ్డె - ఒరియా

ఒర - పరీక్షకు పెట్టు గ్రీటు

ఒట - కత్తినుంచు ఒట

ఓల - స్నానము

ఓజో - పనివాడు

కందు - నలుపు

కటి - మొల

కర్దు - కలదు

కరి - ఏనుగు

కశ - కొరడా

కాంచి - స్త్రీ మొలనూలు

కాన - అడవి

కారి - చేయునది

కురులు - వెండ్రుకలు

కేరు - తిరస్కరించు

కైత - కవిత

కొంకు - వెనుదీయు

కొర - ప్రయోజనము

కాజో - కాజోపిట్ట

కాను - నడుము

ఫేల - ఆట

గణి - వేదవేత్త

గమి - గుంపు

గరి - రెక్క

గుండ - పాదుము

గూన - పెద్దకుండ

గెడ - సమీపము

గొంగ - శత్రువు

గోటు - ఒయ్యారము

ఘృతము - నెయ్యి

ఘోష - పెద్దఅరుపు

చంచ - గడ్డిబొమ్మ

చిరకారి - వివేకముగల ఒక

ముని బాలకుడు

చిల - మేకు

చేడ - స్త్రీ

చవి - రుచి

చోపు - కలత

ఛని - కాంతి

జటామౌలి - ముని

జాణ - నేర్పరి

జిగిబిగి - అకట్టుకొను

జిలిబిలి - మనోజ్ఞమైన

జేడె - బురదనేల

జేత - జయించువాడు

జోను - మృదుమధురమైన

జోలు - అల్పస్రవాహము

జొంపు - కొండలో ఊటనీరు

జోక - అందము

జోత - నమస్కారము

జోలి - ఒకరాగము

ఝంఝు - తుఫాను

టొంపు - అవవాడు

టోరీ - అరపైన నాణెము

దోరీ - ఉయ్యాల వంటి అందలము

దౌలు - దంభము

తక్క - మినహా

తటి - ఒడ్డు

తమి - అపేక్ష

తమ్మె - చెవియొక్క

అదుగుభాగము

తరి - సమయము

తస్స - కొవ్వు

తూదు - తామరకాడ

తూతూ - వట్టి వట్టి

తూపు - బాణము

తృణము - గడ్డిపోచ

తెంపు - తెగువ

తేటి - తుమ్మెద

తేస - తెప్ప, తడవ

తొగ - ఎఱ్ఱకలువ

దంతి - ఏనుగు

దార - భార్య

దూతి - పరిచారిక

దొన - అమ్మలపాది

నన - చిగురు

నయా - క్రొత్త

నింగి - ఆకాశము

నిసి - రాత్రి

నెమ్మి - ప్రేమ

నెర - నిండైన

నాంచు - నొప్పించు

నొగ - బండి పోలు

నా - నవ్వు

నంచ - పెద్ద; ఐదు

పథి - మార్గసంబంధమైన

పర - పరాయి

పక్కి - పక్షి

పజ్జ - సమీపము

పడ్డ - తొలుచూలుగేదె

పల్లి - కారుమినుము; ఒక అవ్వర

పారి - ఒకసారి

పూజె - పాత్రలమీది చిత్రములు

పృథ - కుంతి

పొంత - సమీపము

పొన్ను - కట్ట చివరి కట్టు

పోక - వక్క

పోజ్జ - దండు

ఫలి - చెట్టు

బర్లి - నెమలి

బాణా - దండాయుధం

బాకి - వెడలైన

బాడి - బురద

బేరి - ముగ్గు

లైసి - సిగ్గు, గౌరవం

బోర - రొమ్మ

భృంగము - తుమ్మెద

భృతము - భరింప బడినది

మంగు - ముఖముమీద

నల్లనిపాడ

మందె - ఆరవేసిన పాగాకు కుప్ప

మఘ - ముఖానక్షత్రం

మహి - భూమి

మాజీ - మునుపటి

మాద్రి - పాండురాజుభార్య

మీలు - చేపలు

ముంజే - తాటిముంజే

మైదు - మాయ, మైకము

మొగ - మొదలు, మొన

మొప్పె - మూర్ఖుడు,

మూర్ఖురాలు

మోడి - విధము, దస్తూరి

మారి - నాగస్వరము

మాలి - సిగ, కొప్పు

రథి - రథము మీద పోవువాడు

రాణ - సొంపు

రాటు - శ్రమము

రోయు - అసహ్యపడు, వెదకు

రోలు - రగులు, మందు

లాగ - గుహ, కన్నము

లెంక - సేవకుడు

లేమ - స్త్రీ

లొజ్జ - కొబ్బరిలొజ్జ

లెస్స - బాగు, మంచి

వర - ఉసిరిక చెట్టు; పసుపు

వయా - ద్వారా

వంది - స్తోత్రముచేసి జీవించువాడు

వనీ - వనము

వలి - ముదుత

వాజి - గుట్టము

వాటి - తోట

వారి - నీరు

వాపి - నగబాసి

విడి - పువ్వు

వీడు - పట్టణము

వృతి - కంచె

వృతము - ఆవరింపబడిన

వృంతము - తొడిమె

వెర - ఆశ్చర్యము

వేల - చెలియలికట్ట

వైరి - శత్రువు

వైఘ - ఒకనది

వోధ - రథసారథి

వర్ణి - బ్రహ్మచారి, చిత్రకారుడు

శంప - మెఱపు

శశి - చందమామ

శాఖ - కొమ్మ

శుని - ఆడకుక్క

శైవమతి - శివునియందు

మనస్సు కలది

శిఖి - నెమలి, అగ్ని

శృంగము - కొమ్మ

శారి - విష్ణువు

షహా - చందరంగములో ఒక ఎత్తు

షర్వా - ఒకరాజు

సదా - ఎల్లప్పుడు

సడి - శబ్దము, నింద

సాగ - సాగనారముక్క

సాల - శాల

సామి - స్వామి

సిడి - ఏతపువ్వునూ

స్పటి - అంకుశము

సెల - రాయి

సేద - అలసట

సాధ్య - కొఱత; ఆటలో వేయుదెబ్బ

సోగ - పొడవైన

సోన - వర్షము

సారి - శౌరి, విష్ణువు

హీన - ఆదుచుంచు

హీరా - వజ్రము (హిందీ)

హాహా హూహూ - ఒకజాతి గంధర్వులు

హృతి - అవహరణము

హేల - శృంగార విలాసము

హైమవతి - పార్వతి

హొంత - నెర్చుగా

హోత - యజ్ఞము చేయువారు

హోర - అహోరాత్రము; గంట

హోదా - ఏనుగుమీది అందారి

